

Bilten 2
POVRATAK U ZAVIČAJ
(podaci se odnose na period septembar 2002 mart 2003.)

U nastojanju da i Udruženje građana za pomoć raseljenima sa Kosova i Metohije „SVETI SPAS“ bude jedna od karika u informisanju raseljenih lica o stanju njihove imovine na Kosovu i Metohiji, a zahvaljujući razumevanju Norveške vlade i Norveškog saveta za izbeglice, i u ovoj godini nastavlja se sa IDI-VIDI posetama mestima Prizrenskog regiona.

Napredak u odnosu na dosadašnje aktivnosti ogleda se u tome što su pravovremeno informisanje i IDI-VIDI posete učinili da se prvi povratnici vrate u više sela Sredačke župe, čak i u ona u kojima nakon egzodusu nije bilo Srba. Tako su se svojim domovima vratili neki žitelji Gornjeg Sela, Mušnikova, Bogoševca, Sredske, Drajčića. Svojim ognjištima vraćaju se i Novačani.

Od 21. novembra 2002. godine počinju posete kućama u Prizrenu, a u martu 2003. godine i prvo duže zadržavanje jedne porodice u svom domu u Prizrenu – 21 dan. Svi povratnici pre donošenja odluke o povratku prethodno su obišli svoj dom i obavestili se o stanju u regionu i mogućnosti održivog opstanka.

Zahvaljujući IDI-VIDI posetama, raseljena lica se upoznaju kako sa stanjem bezbednosti na Kosovu i Metohiji tako i sa stanjem svoje imovine. Nakon ovakvih poseta lakše mogu da donesu odluku o povratku ili integraciji.

Udruženje građana za pomoć raseljenima sa Kosova i Metohije „Sveti Spas“ informisanje raseljenih lica IDI-VIDI posetama počelo je septembra 2000. godine. Tada je 50 raseljenih lica obišlo neka naselja Sredačke župe.

Iako je po tadašnjoj proceni relevantnih faktora poseta bila preuranjena i nebezbedna, pa samim tim i bez finansijske podrške zbog odgovornosti donatora za eventualne posledice, Udruženje je uspelo da organizuje i do kraja uspešno sprovede ovaj pionirski poduhvat, koji je bio rezultat jake želje raseljenih za povratkom.

Ova aktivnost se ostvaruje kako kroz obilaske, posete domova – nazvane IDI-VIDI, tako i kroz sastanke i kontakte sa zainteresovanimima – onih koji su obišli svoje domove i onih koji imaju želju da to učine. Zainteresovani se mogu informisati o samom putovanju do mesta prebivališta i stanju imovine posredstvom foto i video-materijala. Navedena aktivnost učinila je mogućim ispunjenje želja prognanih – povratak u svoj dom.

Povratnici u Novake, mart 2003.

Pošto je Udruženje prihvaćeno od strane UNHCR-a i ostalih relevantnih organizacija kao organizacija koja ima nameru da se predano posveti dobrovoljnom povratku raseljenih lica na Kosovo i Metohiju, na samom početku funkcionisanja Opštinskih radnih grupa za reintegraciju, a rukovođeni prijavama za povratak u određene sredine, na sastanku u Prizrenu, juna 2002. godine, predstavnici udruženja "Sveti Spas", u saradnji sa predstavnicima udruženja "Zavičaj" iz Kragujevca, pokrenuli su pitanje povratka raseljenih u grad Prizren, kao i sela Mušutište, Novake, Smać i Sredska.

Ubrzo nakon razgovora u Prizrenu održan je septembra 2002. godine prvi sastanak u Austrijskoj bazi Kazablanka kod Suve Reke. Tom prilikom su se predstavnici raseljenih lica iz Mušutišta u prisustvu službenih lica KFOR-a, UNMIK-a, UNHCR-a, lokalne vlasti i civilne administracije, informisali o mogućnosti povratka.

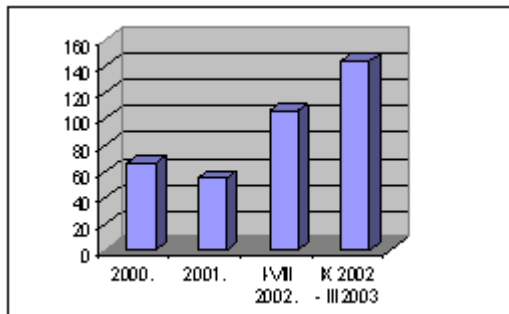
Selo Sredska, iz nerazjašnjenih razloga dugo zabranjeno i za obilazak, nakon samoinicijativnog povratka Zorana Stevanovića – po oceni Opštinske grupe – postalo je takođe zona za povratak.

Angažovanjem i upornošću Udruženja „Sveti Spas“ i Udruženja „Zavičaj“ iz Kragujevca u radu Opštinske grupe za reintegraciju, organizovana je poseta četrdesetak zainteresovanih raseljenih lica selu Novake. Rezultat ove posete je nedvosmisleno opredeljenje Novačana da se vrate u zavičaj i počnu gradnju porodičnih domova.

Uz garantovanje bezbednosti onima koji žele da obidu grad, počinje organizovana poseta Prizrenu. Da bi se to omogućilo, UNHCR Prizrena uspostavlja je i redovni prevoz na relaciji Brezovica – Prizren, kasnije Brezovica-Prizren-Novake.

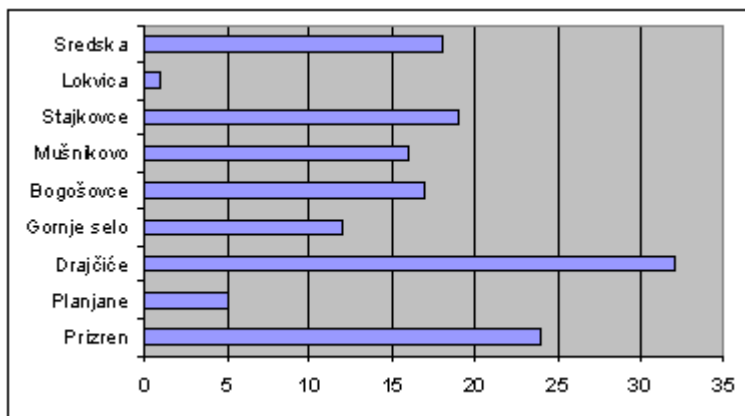
EVALUACIJA

Zahvaljujući saradnji pomenutih institucija, svoje domove u Sredačkoj župi – Prizrenski region (Gornje Selo, Mušnikovo, Bogoševce, Sredska, Drajići, Planjane, Lokvica), i južnometohijskim selima Novake i Smać, u organizaciji našeg Udruženja, od 2000. godine do početka saradnje sa NRC-om obišla su 227 lica. Za samo sedam meseci saradnje sa Norveškim savetom za izbeglice, zahvaljujući dobroj koordinaciji UNHCR-a Beograd i UNHCR-a Prizren, svoje domove su obišla 144 lica.

Grafikon 1.

U izveštajnom periodu najviše raseljenih lica posetilo je selo Drajići (32), a od početka obilazaka 77.

Grafikon 2. prikazuje posećenost selima u izveštajnom periodu od septembra 2002. do marta 2003.

Selo **Sredska** (18 posetilaca u periodu od septembra 2002. do marta 2003). U naselju su živeli samo Srbi, a nakon egzodusa selo je opustelo. U 2001. godini posete Sredskoj nisu bile dozvoljene. Zoran Stevanović, prvi povratnik, samoinicijativno se vratio avgusta 2002. Nakon njegovog doseljavanja nastavlja se povratak u ovo selo, doduše sporije od očekivanog. Od 2000. godine Sredsku je ukupno posetilo 89 meštana.

Gornje Selo (12 posetilaca u izveštajnom periodu). Od egzodusa Srba iz sela 1999. pa do avgusta 2002. godine u selu nije bilo Srba. Prvi povratnik bio je Vučković Slobodan, učesnik IDI-VIDI posete ovom selu. Danas u selu žive četiri srpske porodice sa sedam pojedinaca. Interesovanje za povratak u Gornje Selo je veliko. U selu su živeli Srbi i Muslimani. Od 2000. godine selo su posetila 14 izgnana lica.

Planjane je u izveštajnom periodu posetilo 5 osoba. U selu pored Muslimana žive i pripadnici srpske zajednice. U Planjanu je i nakon egzodusa Srba ostao jedan broj članova starijih srpskih domaćinstava. Oni i sada žive uz sunarodnike Muslimane. Ukupan broj poseta ovom selu od 2000. godine je 21.

Drajčići su u periodu od septembra 2002. do marta 2003. godine posetile 32 osobe. U selu su, pored Muslimana, i nakon egzodusa, ostala da žive 22 Srbina. Njima su se do sada priključila i 10 povratnika. Iako su posete selu Drajičići zbog geografskog položaja otežane, primećena je izrazita vezanost raseljenih lica za svoj zavičaj. U vreme dužeg prekida putnog pravca Brezovica-Štrpce zbog velikih snežnih nanosa (dve nedelje u februaru 2003), na insistiranje korisnika, 06. 02. 2003, organizuje se IDI-VIDI poseta tokom koje devetoro raseljenika prelazi pešice neprohodne planinske prevoje i stiže do svojih porodica. U periodu od 2000. godine – koji je polazni pokazatelj za IDI-VIDI posete – do danas, Drajičiće je posetilo 77 osoba.

Stajkovce je u izveštajnom periodu posetilo 19 osoba. U selu su živeli samo Srbi. Danas u njemu nema stanovnika. Ukupan broj posetilaca Stajkovcu u organizaciji našeg Udruženja za period od 2000. do marta 2003. je 21.

Mušnikovo je za sedam meseci posetilo 16 osoba. Selo je naseljeno Srbima i Muslimanima. Nakon egzodusa Srba, u njemu je ostao da živi jedan broj meštana srpske nacionalnosti. Mušnikovo je jedino naselje u Sredačkoj župi u kome se posle 1999. život odvijao bez većih poteškoća. Selo jednom nedeljno posećuje zdravstvena ekipa. Redovno saobraća vozilo na relaciji Mušnikovo-Brezovica. Ovim vozilom prevoze se kako oni koji dolaze iz Srbije tako i oni koji su izbegli iz Mušnikova i žive u Siriniću. U jednom delu sela žive Srbi, u drugom Muslimani. S obzirom na to da je kretanje na relaciji Mušnikovo – Brezovica svakodnevno teško je odrediti tačan broj Srba i povratnika u Mušnikovu. Ukupan broj poseta ovom selu u organizaciji našeg Udruženja za period od 2000. do marta 2003. je 57.

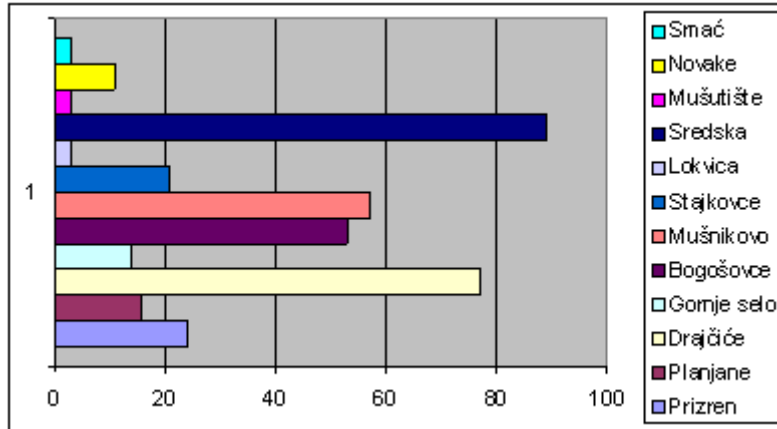
Bogoševce je za period od sedam meseci posetilo 17 osoba. U selu su živeli samo Srbi. Nakon egzodusa u Bogoševcu je ostalo petoro staraca koji su opstali do današnjeg dana. Prvi povratnici su članovi porodice Tanasković, učesnici naše IDI-VIDI posete, koji su nakon toga u oktobru mesecu rešili da u selu ostanu. Ukupan broj posetilaca selu od 2000 godine je 53.

Smač je selo u južnoj Metohiji sada nastanjeno Albancima katolicima. Pre egzodusa Srbi iz ovog sela živeli su sa komšijama u izuzetno dobrim odnosima. Od juna 1999. godine u Smaču nema Srba. Ovo selo su posetila u organizaciji našeg Udruženja samo 3 Smačana. Iako je obilazak ovog mesta moguć, a u planu je i organizovan povratak i izgradnja porodičnih kuća, u ovom trenutku nema zainteresovanih za posetu Smaču.

Mušutište, koje je sada bez Srba, posetile su 3 osobe. I pored svih nastojanja, selo nisu uspeli da obidu raseljeni meštani. Nadu da će obilazak domova biti moguć pružaju prvi razgovori u Austrijskoj bazi „Kazablanka“ o mogućnosti povratka u selo, održani 03. 09. 2002. godine.

Novake, selo u južnoj Metohiji, pre egzodusa naseljeno samo Srbima, posetilo je u organizaciji našeg Udruženja 11 osoba. Nakon 1999. godine sve kuće – više od stotinu –sravnjene su sa zemljom. Srbi – meštani Novaka – sa Albancima katolicima iz okolnih sela oduvek su živeli u korektnim odnosima. Nakon razgovora relevantnih faktora (UNHCR, UNMIK, UN, civilna administracija, lokalni organi vlasti) sa predstavnicima okolnih albanskih sela u junu 2002. godine, brzo su stvoreni uslovi za prihvatanje povratnika. U aprilu 2003. počela je gradnja porodičnih kuća za povratnike u ovom selu.

Grad Prizren su obišle 24 osobe u periodu od 24. 11. 2002. do marta 2003. godine. Izgnanim Prizrencima je uz pomoć UNHCR-a Prizren omogućen obilazak uzurpiranih porodičnih kuća. U svojoj kući u naselju Potkaljaja braćni par Rakić februara meseca ostaje tri nedelje. U januaru 2003. ustanovljena je redovna autobuska linija od Brezovice do Prizrena, što omogućava komunikaciju između Sirinićke župe i ovoga grada. U Prizrenu je, inače, posle egzodusa Srba ostalo da živi sedamdesetak pojedinaca, smeštenih u zgradi Bogoslovije, naselju Potkaljaja i svojim porodičnim kućama u drugim delovima grada. Primetno je normalizovanje stanja, slobodno kretanje i komunikacija Srba u ovom gradu, što je rezultat dugotrajnih dobrih međunacionalnih odnosa Srba, Albanaca, Turaka, Muslimana, Roma i drugih.

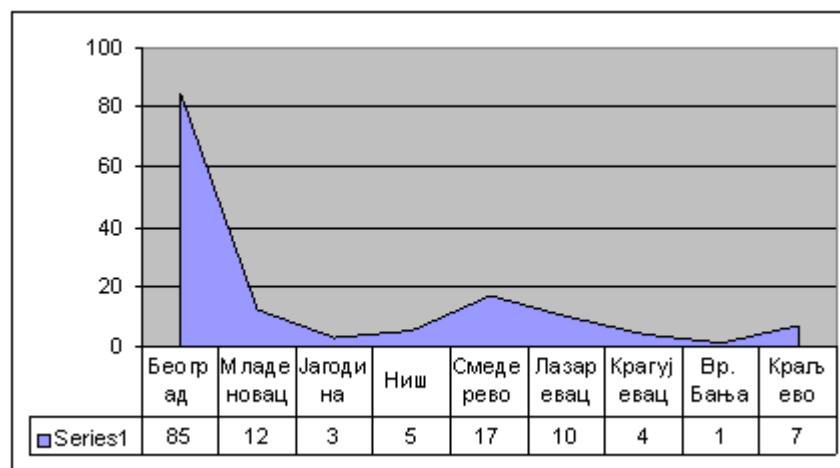

Grafikon 3. prikazuje ukupan broj poseta od 2000. do 2003.

U pripremi grupa za odlazak predstavnici Udruženja obavljaju razgovore sa zainteresovanima i obaveštavaju ih o stanju koje će zateći prilikom obilaska. Pošto je u Udruženju urađena iscrpna baza fotografija i video snimaka, korisnici koji prvi put odlaze u obilazak svojih domova u prilici su da se upoznaju i sa pomenutim materijalom. Razgovori se obavljaju i nakon obilaska domova, o čemu se sačinjava zapisnik o utiscima i zapažanjima. Ostvaruju se i kontakti onih koji su obišli domove sa onima koji to još nisu.

Sa svakog putovanja izrađuju se fotografije i video snimci, koji se prezentuju zainteresovanima. Uz dozvolu KFOR-a snimaju se kuće onih koji domove još nisu obišli i ne znaju u kakvom su stanju. To sve utiče na odluku da oni koji su neodlučni odu i posete svoj dom.

Zahvaljujući saradnji sa kancelarijom Udruženja „Sveti Spas“ u Nišu i kancelarijama Asocijacije Udruženja interno raseljenih lica sa Kosova i Metohije UNIJA, naše Udruženje je u mogućnosti da pruži usluge korisnicima na čitavoj teritoriji Srbije. Članice UNIJE su: Udruženje „Sveti Spas“ iz Beograda, „Glas Kosova i Metohije“ iz Beograda, „Božur“ iz Smederevske Palanke, „Jug“ iz Kraljeva, "Zavičaj" iz kRagujevca, "Srećna porodica" iz Niša, „Anđeo“ iz Kraljeva. Nezavisno od pripadnosti UNIJI pruža se mogućnost i ostalim udruženjima i pojedincima da obiđu svoje domova na teritoriji Prizrenskog regiona (koji je obuhvaćen našom aktivnošću), ali i domovima u drugim regionima Kosova i Metohije, koji obrađuju naši partneri. Dovoljno je javiti se jednoj organizaciji, pošto se zahtevi slivaju u zajedničku bazu podataka.

Grafikon 4. prikazuje broj korisnika IDI-VIDI posete po gradovima u Srbiji.

ZAKLJUČAK

Veza sa zavičajem je ponovo uspostavljena. Prvi povratnici su u svojim domovima. Povratku su nesumnjivo doprinele IDI-VIDI posete.

Svesni smo da je prvi povratak ostvaren relativno kasno, a i da je broj povratnika još uvek zanemarljiv. Sa stanovišta Udruženja „Sveti Spas“, jedne od organizacija koja se bavi povratkom, smatramo da je naš trud vredan pažnje i da bi sličan doprinos drugih udruženja i humanitarnih organizacija bitno promenio demografsku sliku i broj povratnika na Kosovo i Metohiju.

Verujemo da je obaveza svih onih koji se bave povratkom, a pre svih obaveza Međunarodne zajednice, da – težeći učvršćivanju poverenja i jačanju želje za povratkom – učine povratak održivim, da omoguće što pre povratak u gradove, da se povratnicima omogući bezbednost, privređivanje, školovanje na maternjem jeziku, informisanje i adekvatna zdravstvena zaštita.

Ukoliko se iskreno želi povratak raseljenih lica neophodno je pokloniti veću pažnju nealbanskom stanovništvu koje se nije iselilo sa Kosova i Metohije. Nažalost, svakodnevnica ovih nacionalnih zajednica upozorava da su one zaboravljene i ostavljene.

Iako bezbednosna situacija na Kosovu i Metohiji još nije zadovoljavajuća, velika želja za povratkom u svoje domove i stalna uveravanja sunarodnika Albanaca, Turaka, Muslimana, Roma i ostalih da jedino zajednički život predstavlja poželjno rešenje za sve, obećavaju ispunjenje snova izbeglica, prognanika i raseljenih lica – povratak u zavičaj.

Realizaciju projekta podržao Norveški savet za izbeglice